

Sygn. akt I ACa 125/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 sierpnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Dariusz Limiera

Sędziowie: SA Alicja Myszkowska (spr.)

del. SSO Sławomir Zieliński

Protokolant: stażysta Weronika Skalska

po rozpoznaniu w dniu 25 sierpnia 2016 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa **A. N.**

przeciwko **M. S. (1)**

o ustalenie prawa do grobu i zwrotu zasiłku pogrzebowego

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 13 listopada 2015 r. sygn. akt II C 1861/14

oddala apelację.

Sygn. akt I ACa 125/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 13 listopada 2015 roku Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa A. N. przeciwko M. S. (1) o ustalenie prawa do grobu i zwrotu zasiłku pogrzebowego w pkt 1 oddalił powództwo, zaś w pkt 2 pozostawił strony przy poniesionych kosztach procesu.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny, który Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własny do rozpoznania sprawy na etapie postępowania apelacyjnego: na cmentarzu rzymskokatolickim pod wezwaniem św. W. w Ł. w kwaterze 11 linii 15 usytuowany jest grób nr 13. W tym grobie w roku 1969 pochowana została babka stron – S. S., a w dniu 23 października 2012 roku matka stron – I. C..

Organizacją pogrzebu I. C. zajęła się początkowo pozwana poprzez wynajęcie firmy pogrzebowej w Ł.. Firma ta pośredniczyła w pobraniu zasiłku pogrzebowego z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Zasiłek został wypłacony mężowi zmarłej – S. C..

Powódka pokryła koszty pogrzebu matki i uczestniczyła w jej pochówku.

Oplata za grób została uregulowana w dniu 11 stycznia 1990 roku oraz w dniu 19 marca 2010 roku przez I. C..

Po śmierci I. C. jako dysponent grobu została wpisana przez administrację cmentarza pozwana M. S. (1) na podstawie pokwitowania kosztów pogrzebu.

Strony procesu są skonfliktowane. S. C. i pozwana zamieszkują w Ł.. Pozwana sprawuje opiekę nad ojcem. Powódka mieszka na stałe w Szwecji.

Obie strony zajmują się przedmiotowym grobem. A. N., jak i córka pozwanej, chcą postawić na nim nagrobek. Powódka upoważniła do opieki nad grobem A. S..

Sąd Okręgowy zanalizował główne roszczenie powódki przez pryzmat przepisów regulujących ochronę dóbr osobistych, a mianowicie art. 23 k.c. oraz art. 24 k.c., dochodząc do przekonania, że powództwo nie jest zasadne.

Sąd ten zaakcentował, że prawo do spornego grobu jest równe zarówno dla powódki, jak i pozwanej, gdyż obie mają w nim pochowanych członków swojej najbliższej rodziny. Wobec jednak sporu, jaki zarysował się między stronami Sąd pierwszej instancji argumentował, że w przypadku ustalania prawa do grobu rolę wiodącą należy przypisać elementom o charakterze niemajątkowym. Podkreślił, że choć obie strony dbają o grób rodzinny, to pozwana czyni to osobiście, gdyż mieszka na miejscu. Z kolei powódka na stałe zamieszkuje w Szwecji, co zmusza ją do korzystania w tym zakresie z pomocy osób trzecich. Nie bez znaczenia dla ustalenia dysponenta grobu ma dla Sądu okoliczność, że małżonek I. C. jako osobę uprawnioną wskazał pozwaną. W świetle powyższych okoliczności zdaniem Sądu pierwszej instancji prawnie indyferentna była kwestia nakładów finansowych poniesionych na pogrzeb. Zaznaczony wcześniej prymat elementów niemajątkowych sprawia, że przy ustalaniu dysponenta grobu silniejsza pozycja finansowa powódki nie może decydować w sprawie.

Z kolei żądanie zapłaty Sąd Okręgowy oddalił wobec braku legitymacji procesowej biernej po stronie pozwanej.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu oparto o przepis art. 98 § 1 i 2 k.p.c.

Powyższe rozstrzygnięcie zaskarżyła powódka apelacją w całości, zarzucając:

- 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;
- 2) naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny materiału dowodowego i wyprowadzenie z jego analizy wniosków sprzecznych z zasadami logiki i doświadczenia życiowego.

Wskazując na powyższe apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji jako bezzasadnej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja A. N. nie jest zasadna.

Sąd Apelacyjny w pierwszej kolejności odniesie się do sformułowanego przez powódkę zarzutu sprzeczności dokonanych ustaleń faktycznych ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, gdyż dokonanie prawidłowej subsumcji możliwe jest wyłącznie w sytuacji ustalenia nie obciążonej błędami podstawy faktycznej wyroku.

Przypomnieć należy, że zarzut naruszenia sędziowskiej oceny dowodów, aby mógł odnieść skutek, nie może polegać wyłącznie na przedstawieniu własnej, alternatywnej wobec uznanej przez Sąd wersji zdarzeń. Zgodnie bowiem z art. 233 k.p.c., sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. W konsekwencji koniecznym jest wskazanie przyczyn dyskwalifikujących

postępowanie sądu w tym zakresie. W szczególności skarżący powinien wskazać, jakie kryteria oceny naruszył sąd przy ocenie konkretnych dowodów, uznając brak ich wiarygodności i mocy dowodowej lub niesłusznie im je przyznając.

W kontekście powyższych wywodów - zdaniem Sądu Apelacyjnego - należało uznać, że zarzuty zawarte w apelacji strony powodowej mają jedynie charakter polemiczny w stosunku do prawidłowych ustaleń Sądu Okręgowego i jako takie nie zasługują na uwzględnienie. Ekspozycja przez apelującą kwestia pielęgnowania grobu w istocie spowodowała rozbieżności w zeznaniach świadków. Ojciec stron S. C. zeznał, że pozwana troszczy się o miejsce pochówku matki. Z kolei powołana z inicjatywy strony powodowej na świadka A. S. oświadczyła, że nie widziała, aby ktoś inny, poza nią, opiekował się grobem. Niemniej jednak w okresie poświęconym na grobie znajdowały się kwiaty oraz znicze, które świadczyły o obecności innych osób. Konkluzja wywiedziona przez Sąd Okręgowy o sprawowaniu przez pozwaną pieczy nad grobem znajduje zatem umocowanie w osobowym materiale dowodowym. Zwrócić należy w tym miejscu uwagę, że nawet w sytuacji, gdy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwala na przyjęcie dwóch alternatywnych wersji zdarzeń i Sąd uznaje za wiarygodną jedną z nich, nie dopuszczając się przy tym błędów w rozumowaniu, to nie sposób podważyć sędziowskiej oceny dowodów wyłącznie poprzez twierdzenie, że wersja alternatywna jest również prawdopodobna. Podobne stwierdzenie można odnieść do kontestowanych przez powódkę ustaleń dotyczących konfliktu pomiędzy nią a ojcem, które wynikają wprost z zeznań S. C. przesłuchanego w toku postępowania pierwszoinstancyjnego w charakterze świadka. Świadek ten oświadczył, że na pogrzebie powódka w ogóle się do niego nie odzywała, jakby był obcą jej osobą, a wnuczki nawet się z nim nie przywitały. Z relacji tej nie wynika zatem, aby stosunki między powódką a ojcem były poprawne. Nie sposób również podważyć ustalenia Sądu, że M. S. (2) wyraża wolę postawienia pomnika na przedmiotowym grobie, wyłącznie na podstawie twierdzeń apelującej, że wyżej wymienionej na to nie stać. Z kolei problem, w jakim aspekcie traktować spłacenie zadłużenia pozwanej przez powódkę, jak również podnoszona przez skarżącą kwestia relacji między siostrami przed śmiercią I. C. nie ma znaczenia dla oceny zasadności powództwa złożonego w niniejszej sprawie.

W przekonaniu Sądu odwoławczego Sąd Okręgowy prawidłowo zanalizował zasadność głównego żądania powódki przez pryzmat art. 23 k.c. i art. 24 k.c. regulujących ochronę dóbr osobistych. Egzemplifikacja tych dóbr w treści art. 23 k.c., to celowy zabieg ustawodawcy, świadomego niemożności wyczerpującego określenia ich katalogu. Zarówno judykatura, jak i doktryna prawnicza nie kwestionują jednak istnienia dóbr pozakodeksowych, a wśród nich dobra osobistego w postaci prawa do grobu niewymienionego *expressis verbis* w art. 23 k.c.

Przypomnieć należy, że podstawowym i pierwotnym źródłem prawa do grobu jest umowa cywilnoprawna zawarta z zarządem cmentarza przez osobę uprawnioną do pochowania zwłok wymienioną w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 roku, poz. 2126, ze zmianami). Niemniej jednak z chwilą pochowania w grobie zwłok ludzkich pierwotnie mające charakter majątkowy uprawnienie do dysponowania grobem zmienia się i na plan pierwszy wysuwa się aspekt niemajątkowy tego prawa. W konsekwencji osoba, która wybudowała grób na podstawie zawartej przez siebie umowy z zarządem cmentarza i uiściła należną opłatę z chwilą pochowania pierwszego zmarłego, traci możliwość rozporządzania prawem do grobu, bowiem z tym momentem nie jest już możliwe rozdzielenie uprawnień majątkowych i osobistych i z tego względu prawa majątkowe tracą swoją odrębność w tym sensie, że nie mogą być przedmiotem wyłącznego korzystania i rozporządzania ze strony dotychczasowego ich podmiotu, a to ze względu na prawo do grobu przysługujące pozostałym uprawnionym, których źródłem jest fakt powiązań rodzinnych z osobą pochowaną w grobie (por.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2010 roku, CSK 66/10; z dnia 8 listopada 2010 roku, III CSK 151/07, OSNC 2009/1/15). Przysługujące osobie bliskiej prawo do grobu nie wygasa w szczególności wskutek nie uiszczenia opłat za grób ziemny ani wskutek tego, że inna osoba uzyskała zgodę zarządu cmentarza na pochowanie w wolnym miejscu innego zmarłego. Umowa zawarta z zarządem cmentarza obejmuje swoimi skutkami tylko umawiające się strony i nie unicestwia praw do grobu tego, kto wcześniej w tym grobie pochował zwłoki osoby bliskiej i kultywuje jej pamięć. Z tych względów zarządca cmentarza nie ma obowiązku zawiadomienia takiej osoby, że zamierza zawrzeć umowę z kimś innym (por.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2002 roku, II CKN 980/00, OSNC 2004/3/42). Pogląd jurydyczny tej treści podzielany jest przez Sąd Apelacyjny w Łodzi.

Tym samym od momentu pochowania w grobie zwłok S. S., a następnie I. C. osoby im najbliższe (niezależnie od tego, czy uiszczały stosowaną opłatę cmentarną, czy też manifestowały w inny sposób swoje uprawnienia majątkowe do grobu) uzyskały prawo do współdecydowania o pochówku kolejnych zwłok w przedmiotowym grobie, jak również kultywowania pamięci zmarłej przez opiekowanie się grobem. Niewątpliwie zatem powódka, jako córka wyżej wymienionej, dysponowała omawianym uprawnieniem w takim samym zakresie jak pozwana. Niemniej jednak wobec braku zgody między stronami sprawa niniejsza zawisła przed Sądem pierwszej instancji, który przyznając rację stronie pozwanej, przy ocenie zasadności roszczenia powódki o ustalenie prawa do grobu wziął pod uwagę wolę S. C. – współmałżonka zmarłej I. C., który zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 roku, poz. 2126, ze zm.), jest pierwszym uprawnionym spośród członków rodziny. W kontekście rozważanej problematyki nie bez znaczenia była także okoliczność, że pozwana zamieszkuje na miejscu, w związku z czym ma możliwość bieżącej pieczy nad miejscem pochówku matki. Z kolei powódka na stałe mieszka w Szwecji, co znacznie utrudnia jej opiekę nad grobem, którą może realizować jedynie za pośrednictwem osób trzecich. Sąd Apelacyjny podzielił powyższe rozumowanie Sądu pierwszej instancji. Nadmienić należy, że odmowa ustalenia powódce prawa do grobu w pełnym zakresie, nie oznacza, że powódka traci prawo sprawowania kultu zmarłych przodków, w tym odwiedzania grobu, palenia zniczy, składania kwiatów oraz ewentualnie innych czynności związanych ściśle z możliwością okazania uczuć łączących ją z pochowanymi krewnymi.

Sąd Apelacyjny nie podzielił argumentacji powódki w zakresie żądania przez nią zwrotu zasiłku pogrzebowego od pozwanej. Przepis art. 78 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 roku, poz. 887, ze zmianami) stanowi, że zasiłek pogrzebowy przysługuje osobie, która pokryła koszty pogrzebu. Niewątpliwie zatem w sytuacji, gdy powódka pokryła koszty pochówku I. C. wyżej wymienione świadczenie należne było właśnie jej. Nie kwestionując uprawnienia powódki do otrzymania zasiłku pogrzebowego należy zwrócić uwagę, że żądanie zwrotu świadczenia wypłaconego przez ZUS innej osobie niż powódka nie może być skutecznie kierowane wobec pozwanej. W sprawie ustalono ponad wszelką wątpliwość, że to S. C. pokwitował odbiór przedmiotowego zasiłku. W konsekwencji apelująca jest uprawniona do zgłoszenia pretensji o zwrot zasiłku właśnie do niego, a nie do M. S. (1), która nie ma legitymacji biernej w tej sprawie, jak trafnie zauważył Sąd pierwszej instancji.

W konsekwencji nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji Sąd Apelacyjny w Łodzi, działając na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji.